

MAHREMİYETİN KORUNMASI HAKKI

Özel Yaşamın Gizliliği, Hekimin Sır Saklama Yükümlülüğü, Hastanın Mahremiyet Hakkı ve Maliye Bakanımızın başına gelenler...

Doç. Dr. Nüket Örnek Büken
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Deontoloji-Tıp Etiği ve Tarihi AD
bukene@hacettepe.edu.tr

Özel yaşamın gizliliği, bu gizliliğin korunması, insan türünün bir üyesi olarak kişiye saygı gösterme ilkesinin doğal bir sonucudur. Özel yaşamın dokunulmazlığı bir temel hak, temel insan haklarından biri sayılmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 13. maddesinde, "Hiç kimsenin özel yaşamı, ailesi, konutu ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz; şeref ve adına saldırılmaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır" denmektedir.

Özel yaşamın gizliliği (privacy) en geniş anlamıyla, kişinin içinde bulunduğu durumda, diğer kişilerin karışmasından uzak olması, uzak kalmasının sağlanması durumudur. Bu anlamda özel yaşamın gizliliği, istenmeyen kişilerin fiziksel varlığıyla bozulmaktadır.

Fakat özel yaşamın gizliliği kavramı, kişinin içinde bulunduğu durumda istenmeyen kişiler tarafından rahatsız edilmekten korunmasının ötesinde bir anlam da taşımaktadır. Başka karışmalar da bu türden gizliliği ihlal edilebilir. Fiziksel yakınlık da kişilerin özel yaşamının gizliliğine zarar verebilmektedir. Bu yakınlığın derecesi, neyin bu gizliliğe zarar verdiğini ise, kültürel koşullara, kişinin içinde bulunduğu toplumsal duruma göre de değişmektedir; örneğin Çin'de onlar için çok doğal olan bu ihlali sık sık yaşar ve çok rahatsız edicidir.

Özel yaşamın gizliliğinin başka bir yanı sıra da kişiler hakkındaki özel bilgilerin başkalarının eline geçmemesi ya da yayılmamasıdır. Özel yaşamın gizliliğine ilişkin pek çok sorun, kişisel bilgilerin izin alınmaksızın açıklanmasından kaynaklanmaktadır. Bazıları kişiler hakkında bilgi toplamanın onları kontrol altında tutma amacını da içinde taşıdığı, bu nedenle özel yaşamın gizliliğinin açık ihlali olduğuna iddia etmişlerdir. Son günlerde ülkemizde çok sık gündeme gelen kişilerin adlı amaçlar dışında telefon kayıtlarının dinlenmesi bu türden ihhallerdir.

TIP UYGULAMALARI SIRASINDA MAHREMİYETİN KORUNMASI HAKKI

Özel yaşamın gizliliğine zarar vermemek, kişiye saygının zorunlu bir sonucu olarak görülmektedir. Kişiye saygının temelinde neyin yer aldığı konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, etik duyarlılığı olanlar ya da etik sorunlardan söz edenler, kişiye saygıyı temel kabul olarak benimsemektedirler. Bugün tip uygulamaları sırasında özel yaşamın mahremiyetini ya da özelliğinin korunması hakkı, kaynağına anayasalardan almaktadır.

Tip hizmetlerinden yararlanan kişilerin, kişisel nitelikteki bilgilerinin "mahremiyet" korunmalıdır. Tutulan kayıtlar ve eldeki bilgiler, hastanın rızası olmaksızın üçüncü kişilere aktarılmaz. Kimi ülkelerde bu onamın yazılı olması istenmektedir. Bu bilgilerinizi adıyla, örneğin istatistiksel izlem, bilimsel araştırma gibi amaçlarla kullanılması ise düzenlemelere tabidir.

Tabii uygulamalarda durum bu iken, yıllar önce rahmetli Bülent Ecevit'e yapılan etik ihlalin bir benzerini, Maliye Bakanımız Sn. Kemal Unakıtan'a yaptığını, şaşkınlıkla genel medyada izliyoruz. Ecevit'in hasta yağına çekilmiş fotoğrafının basında, hastalığı ile ilgili yorumlarla birlikte yer alması benzer tartışmayı gündeme taşımıştı. Bugün de Maliye Bakanının tıbbi kayıtlarının kendisinin ve ailesinin izni alınmaksızın, hastalığıyla ilgili yapılan değişik yorumlarla medyada yer almasının yarattığı rahatsızlık, benzer bir rahatsızlıktır. Kişilerin sağlıkla ilgili bilgileri, kişinin ya da yakınlarının izni olmadan başkalarıyla paylaşılması, hele ki bunun genel medyada tartışma konusu edilmesi ve sağlık çalışanlarının bu duruma aracılık etmeleri hoş görülmez.

Her kim e başvuran kimse zorunlu olarak sağlığı ile ilgili tüm bilgileri vermedik durumundadır. Aksi halde doktor doğru tıbbi yaşamının sınırları, başkalarıyla ne ölçüde paylaşacağına, kendisinin karar vermesi hakkına saygı gösterilmelidir.

Günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde; tip kayıtlarının bilgisayarla korunması, özel sigorta kuruluşlarının yaygınlaşması ve ağırlik kazanması, sağlık kuruluşlarının bilimsel, yönetsel, ekonomik yönden yoğun bir denetim altında bulundurulması gibi durumlar nedeniyle, hasta kayıtlarının mahremiyetinin korunması konusunda, yeterince titizlik gösterilemeyeceği kaygısı yaygınlaşmaktadır. Bir sigorta ağına ya da bir işe girerken yapılan tıbbi değerlendirmeler sırasında elde edilen bilgilerin korunması, en az bu tarafların kendisi kadar tartışma konusu olmaktadır.

Dünya Hekimleri Birliği, tıpta bilgisayarların kullanımı konusunda ele aldığı bir bildirgesinde, tıbbi yerel veri bankalarının, merkezi veri bankalarına bağlanmaması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Aynı bildirgede, ulusal hekim birliklerinin bu yöndeki çalışmalarına karşı çıkması gereği vurgulanmıştır. Konuyla ilgili bir başka yön ise, hastanın saklanan bilgilere dilediği zaman ulaşabilmesi, hatalı olan bilgilerin düzeltilmesini isteyebilmesi hakkının doğmuş olmasıdır.

Gizlilik ve hasta sırrı konusu, tıp etiğinin en eski konularından biridir. "Gizlilik", hasta ile hekim arasındaki "tarıhsel" ilişkinin temel unsuru olan "güven" in sağlanması ve korunmasıdır, vazgeçilmez önemdedir. Hukuksal yoruma göre "hasta sırrı", gizli tutulması gereken hastanın maddi ya da manevi yararının bulunduğu tüm bilgilerdir. Hasta istemiyorsa, hekimle başvurduğu bile gizlenmelidir. Yasa koyucu, hekimlere, gerek ceza gerek hukuk davalarında tanıklıktan kaçınma yetkisi tanımıştır. Bu nedenle salt tanıklık yapmak için hasta sırrı açıklayan hekim aleyhinde tazminat davaları açılabilir. Hekim için "sır saklama borcu", "tedavi sözleşmesi"nin sona ermesinden, halta hastanın ölmesinden sonra bile devam eder.

TCK Madde 280: "Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi" başlıklı olup şöyle der: (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir beliri ile karşılaşırsa, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta çekim gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıl kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Sağlık mesleği mensubu dey-

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Herhangi bir biçimde bir suçla ilgili olan veya ilgili olduğu düşünülen hastalar, ihbar edilecekleri korkusu ile hekimine ya da bir sağlık kurumuna başvuramayacaklardır. Bu durum açıkça suçun bildiriminin, kişinin en temel anayasal haklarından biri olan yaşama ve sağlığa ulaşma hakkının üstünde değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Kişinin kendi isteği ile dahi olsa sağlığı-

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Herhangi bir biçimde bir suçla ilgili olan veya ilgili olduğu düşünülen hastalar, ihbar edilecekleri korkusu ile hekimine ya da bir sağlık kurumuna başvuramayacaklardır. Bu durum açıkça suçun bildiriminin, kişinin en temel anayasal haklarından biri olan yaşama ve sağlığa ulaşma hakkının üstünde değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

şiminden tabii, dış tabii, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Hasta ve Hekim Hakları Kursu Düzenleniyor

14 Mart Tıp Haftası etkinlikleri kapsamında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi (HÜTF) Tıp Etiği Anabilim Dalı tarafından Hacettepe Üniversitesi Sağlıkla Sürekli Eğitim Etkinliği olarak Hasta ve Hekim Hakları Kursu düzenlenecek. Bir günlük kursta sistem sorucusu üzerinden hasta / hekim hakları ve hasta / hekim sorumluluğu irdelenecek.

Tarih : 13 Mart 2009
Yer : HÜ Kültür Merkezi
Program

08.45-09.30	Kayıt
09.30-10.20	Tip Uygulamasında Hasta ve Hekim Hakları Prof. Dr. Erdem AYDIN
10.20-10.30	Ara
10.30-11.20	Geçmişten günümüze Hasta Hakları Doç. Dr. Nüket ÖRNEK BÜKEN
11.20-11.30	Ara
11.30-12.20	Ulusal ve Uluslararası Bildirgelelerde Hasta Hakları Doç. Dr. Nüket ÖRNEK BÜKEN
12.20-13.30	Yemek Arası
13.30-16.30	Panel Hasta / Hekim/ Sistem Sorgularıyla Hasta ve Hekim Hakları Başkan: Doç. Dr. Nüket ÖRNEK BÜKEN Türkiye'de hasta hakları uygulamaları Dr. Mehmet KAYMAKÇI (Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Hasta Hakları Şubesi) Meslek odası açısından hasta ve hekim hakları Prof. Dr. Gülriş ERSÖZ (Ankara Tabip Odası Başkanı) Hasta hakları ihlalleri, Hekim Sorumluluğu Doç. Dr. Erhan ÖRNEK (Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp AD) Kadın hekim olmak üzerinden hasta ve hekim hakları Dr. Müge YETENER (TTB Kadın Hekim Kolu, ATO Kadın Komisyonu)